

Reactie op conceptwet “Wet voorschriften vrijstelling bij richtingsbezwaren”

16 juli 2020

Zie de internetconsultatie <https://www.internetconsultatie.nl/richtingbezwaren>

Het voorstel is op een aantal belangrijke punten onduidelijk, en stuurt de juridische inbedding van thuisonderwijs in de verkeerde richting. De voorgestelde wijzigingen zijn vanuit orthopedagogisch perspectief grotendeels niet in het belang van kinderen die thuisonderwijs krijgen, noch van ouders die deze onderwijsvorm voor hun kinderen overwegen.

Ten eerste sluit het voorstel niet goed aan op de tijdsgeest. Het maakt de toegang tot thuisonderwijs moeilijker voor richtingbezwaarden, in plaats van een juridisch kader te scheppen dat op alle gezinnen van toepassing is en thuisonderwijs breder toegankelijk maakt. De problematiek rondom passend onderwijs en thuiszitters maakt echter duidelijk dat het nodig is om verder te kijken dan een schoolse omgeving, om te zorgen dat *alle* kinderen hun recht op educatie kunnen verzilveren. Kinderen die vastlopen op school, zouden gemakkelijk toegang moeten hebben tot ander onderwijs, zodat ze de kans krijgen hun schoolse en sociaal-emotionele ontwikkeling te hervatten. Daarnaast zijn in de afgelopen maanden door de scholensluiting twee andere dingen duidelijk geworden: dat thuisonderwijs *ook* een zinvol en modern alternatief kan zijn voor kinderen die niet per se vastlopen op school, maar die door thuis te studeren wel sneller en gemakkelijker en met meer plezier leren en minder stress ervaren; en dat het tegenwoordig helemaal niet zo moeilijk is om kwalitatief goed onderwijs buiten school in te richten.

Ten tweede past het doel van het wetsvoorstel (het borgen van de kwaliteit van thuisonderwijs) niet bij de uitwerking ervan. De reacties van de Nederlandse Vereniging voor Thuisonderwijs en de Stichting Keurmerk Thuisonderwijs zetten uitvoerig uiteen waarom de voorgestelde invulling van het toezicht niet past bij de onderwijsvorm thuisonderwijs, daarom zal ik deze argumenten niet herhalen. Wat mij opvalt is dat er een vrij zwaar *top down* controlemechanisme wordt ingezet voor een groep waar in feite weinig zorgen over zijn. Er lijkt sprake te zijn van wantrouwen jegens gezinnen die kiezen voor thuisonderwijs. Uit zowel Nederlands als internationaal onderzoek blijkt echter dat richtingbezwaarde ouders consciëntieus en aandachtig met het onderwijs en de opvoeding van hun kinderen bezig zijn,

en dat deze kinderen over het algemeen een positieve ontwikkeling en vooruitzichten kennen. Het is valide om een kwaliteitsborging of een vorm van toezicht aan thuisonderwijs te willen verbinden, zoals ook in veel andere landen het geval is, maar daarbij is het meer voor de hand liggend om *bottom up* te werk te gaan: wat is volgens thuisonderwijzers en hun verenigingen een goede manier, passend bij de praktijk van deze onderwijsvorm, om kwaliteit aan te tonen? Aan welke ondersteuning hebben zij zelf behoefte en kan de overheid hier een faciliterende rol in spelen? Liggen er wensen of kansen op het gebied van een meer hybride samenwerking met scholen, en hoe zou dat er dan uit kunnen zien? Verschillende verenigingen hebben hier uitstekend zicht op en kunnen er veel kennis en ervaring over delen. In het huidige wetsvoorstel is te veel vanuit schoolse controlemechanismen gedacht.

Ten derde springen er een aantal bepalingen uit het wetsvoorstel die duidelijk niet in het belang van het kind zijn:

- Het verplichte huisbezoek, zeker als dit onaangekondigd zou gebeuren. Een woonhuis is geen instelling die zomaar gevisiteerd kan worden. Ik vraag me af of deze bepaling juridisch überhaupt houdbaar is. Er wordt dan wel toestemming gevraagd om de woning te betreden, maar als aan het weigeren van toestemming de zware consequentie van het vervallen van de vrijstelling wordt verbonden, is dit vrijheid onder schot. Voor ouders en kinderen zal dit stress en onveiligheid met zich meebrengen. Niet omdat ze iets te verbergen hebben, maar omdat ze recht hebben op eerbiediging van hun persoonlijke levenssfeer.
- Het verplichte gesprek met het kind op 4- en 12-jarige leeftijd door de leerplichtambtenaar. Onduidelijk is wat het doel is van dit gesprek, te meer daar voor schoolgaande kinderen een dergelijke verplichting niet geldt. Gaat het om het inschatten van de veiligheid, om zich ervan te vergewissen dat het kind zelf ook thuisonderwijs wil volgen, of om iets anders? Hoe worden uitspraken van het kind gewogen, en wat als het kind niets kan of wil zeggen? Gespreksvoering met kinderen vraagt expertise, zeker als er gevoelige onderwerpen worden besproken of als er veel van een gesprek afhangt. Ook het correct duiden van signalen van onveiligheid is een vak apart. Een leerplichtambtenaar beschikt niet over de juiste opleiding en ervaring om deze gesprekken te voeren. Zeker voor kinderen van 4 zal zo'n gesprek veel te stressvol zijn en het zal nauwelijks bruikbare informatie opleveren.
- De eisen aan het thuisonderwijs die de kwaliteit ervan mogelijk ondermijnen, zoals het gebonden zijn aan één locatie, aan één taal en aan één docerende ouder. De unieke

mogelijkheden die thuisonderwijs biedt om onderwijs op maat te geven, worden hiermee teniet gedaan.

- De verplichte toetsmomenten, waarop een gestandaardiseerde toets wordt afgenomen. Omdat thuis onderwezen kinderen een individueel leertraject doorlopen, is het niet zinvol hen langs een gestandaardiseerde of gemiddelde meetlat te leggen. Bovendien zijn ze onbekend met testsituaties. Deze zullen daarom stressvol voor hen zijn en hun score zal mogelijk niet representatief zijn voor wat zij weten en kunnen. Er zijn andere, betere manieren om inzicht te krijgen in hun leervorderingen, zoals een portfolio.
- Het toezicht op het leerplan en de inrichting van het thuisonderwijs wordt niet uitgeoefend door iemand die daarin gespecialiseerd is. De meeste leerplichtambtenaren en inspecteurs zijn onbekend met thuisonderwijs. Zij zullen daardoor mogelijk niet de juiste kwaliteitscriteria hanteren en het gevaar van willekeur ligt op de loer. Een organisatie zoals de Stichting Keurmerk Thuisonderwijs heeft deze expertise wel, en heeft bovendien ervaring met het beoordelen en bevorderen van de kwaliteit van thuisonderwijs. Een mogelijk alternatief is het toezicht op thuisonderwijs te centraliseren naar enkele specifiek bijgeschoolde leerplichtambtenaren. Treffen lokale leerplichtambtenaren in hun gemeente thuis onderwezen kinderen aan, dan kunnen zij zo 'n gespecialiseerde collega inschakelen. Aangezien ook in landen waarin thuisonderwijs is gelegaliseerd en als voorwaardige onderwijsvorm wordt gezien, slechts een paar procent van de gezinnen hiervoor kiest, is dit wellicht organisatorisch nog wel te bolwerken.

Meer in het algemeen hebben kinderen er baat bij als de opvoedkundige keuzes die in hun gezin worden gemaakt, door de omgeving worden gerespecteerd. Daar bedoel ik mee dat kinderen het meekrijgen als hun gezin met wantrouwen en (overmatige) controle wordt bejegend door bij het gezin betrokken professionals (inclusief de leerplichtambtenaar) en als keuzes herhaaldelijk verdedigd moeten worden. Zeker als de ouders daar stress van ondervinden. Defensiviteit en wantrouwen houden elkaar gemakkelijk in stand, wat allerlei ongewenste bijeffecten kan hebben op de dynamiek tussen gezin en professionals. Dat is jammer, want de meeste thuisonderwijzende gezinnen vertellen graag over hun manier van leven en leren, waar zij immers bewust en vanuit overtuiging voor gekozen hebben.

Goede uitgangspunten van het wetsvoorstel die *wel* bijdragen aan het doel (het borgen van de kwaliteit van thuisonderwijs) zijn mijns inziens:

- Het bevorderen van het werken met een onderwijsplan, voor zover dat nog niet gedaan wordt. Daarbij moet het onderwijsplan wel flexibel kunnen worden ingericht en aangepast, passend bij de didactische benadering waar het gezin voor heeft gekozen.
- Het toewerken naar een niveau dat de jongere in staat stelt om door te stromen naar passend vervolgonderwijs.

Maatregelen die hieraan bijdragen, en worden gemonitord en gestimuleerd door mensen die de praktijk van thuisonderwijs goed begrijpen, zijn in principe toe te juichen. Het zou mooi zijn als de bijzondere onderwijsvorm thuisonderwijs op deze manier beter ingebed en ondersteund wordt, een juridisch kader krijgt dat meer rechtszekerheid biedt, en breder toegankelijk wordt. Het past bij een (liberale) democratie dat gezinnen in vrijheid voor deze onderwijsvorm kunnen kiezen. Thuisonderwijs is juist een interessante, moderne en kansrijke toevoeging aan het onderwijsaanbod.

Met vriendelijke groet,

L.M.

GZ-psycholoog kind & jeugd

Universitair docent

Onderzoeker